

Nana Barjadze-Mixanaşvili

Ninotsminda rayonunun Qandzi Şota Rustaveli adına 2 sayılı ictimai məktəbin ikinci dil kimi gürcü dili və ikidilli təhsil müəllimi

Sinifdən xaric tədbirlər - İkidilli tədrisin vasitələrindən biri

Abstrakt

Artıq heç kim mübahisə etmir ki, vətəndaş inteqrasiyası üçün və eyni zamanda öz eyniliklərini qoruyub saxlamaq və inkişaf etdirmək üçün dövlət dilinə sahib olmanın etnik azlıqlar üçün multilingvist təhsilin nə dərəcədə əhəmiyyəti var. "Multilingvist təhsil siyasəti dövlət siyasətinin bir hissəsidir, hansı ki, dövlətdə ümumi kommunikasiya dilinin yaradılmasını nəzərdə tutur ki, bu dilə sahib olma zəmin olsun ki, etnik azlıqlar cəmiyyətə inteqrasiyası olsunlar. İkidilli təhsil, bununla yanaşı, vasitəni təqdim edir ki, hamıya iştirak və peşəkar nailiyyətin eyni imkanları verilsin" (Liqite Qriqule).

Üçüncü ildir ki, məktəbimiz (direktor Sarkis Durqaryan) ikidilli təhsilə cəlb olunmuş və multilingvist təhsilin pilot proqramını həyata keçirir. Bu da onda özünü göstərir ki, şagirdlərin seçilmiş fənlərdə ana dilində və dövlət dillərində təhsil almaq imkanları var. İbtidai pillədə bu fənlərdir: incəsənət, musiqi (IV sinif), fiziki təlim (III sin.), Gürcüstan tarixi (VI sin.), yuxarı siniflərdə isə - Gürcüstan coğrafiyası (IX sin.) və kimya (XI sin.). Şagird fənnin məzmununu mənimsəyir və gürcü dili inteqrativ erməni dilinə paralel olaraq (70 % ermənicə, gürcücə - 30 %) fənn və gürcü dili müəllimi ilə birlikdə tədris edilir. Kimyanı isə yalnız fənn müəllimi hər iki dildə tədris edir.

Praktiki təcrübə göstərdi ki, dərslə birlikdə dərstdə qazanılan biliyin praktiki istifadəsinə, leksik ehtiyatın

zənginləşdirilməsinə, qrammatik konstruksiyaların qurulmasına və kommunikasiya bacarığının inkişafına dəstək verən sinifdən xaric tədbirlərin də böyük əhəmiyyəti var, xüsusilə də yaradıcılıq bacarığının və müstəqil təfəkkürün inkişafının. O, müəllimlərin və şagirdlərin, müəllimlərin və valideynlərin arasında əməkdaşlığa, müsbət münasibətlərin formalaşmasına, nəinki şagirdlər arasında, eləcə də valideynlər arasında da gürcü dilinin öyrənilməsi motivasiyasını artırır.

Bütün bunları nəzərə alaraq hər zaman çalışırıq ki, həvəsli, inteqrativ, interaktiv ikidilli tədbirləri planlaşdıraraq. Fasilitatorlar olaq, şagirdlərə yardım edək ki, dərstdə alınan bilikdən istifadə etsinlər və əksinə - tədbirlərdən alınan bilikdən istifadə etsin, tədbirlərin hazırlanmasına cəlb olunsunlar. Eləcə də

şagirdlərin müxtəlif imkanlarını, davranış qaydalarını, biliyi, maraqlarını nəzərə alır və fəallıqları bunun əsasında bölürük ki, şagirdlərdə inciklik hissi olmasın.

Həm sinif, eləcə də məktəb tədbirlərini planlaşdırırıq, hansının əsas komponentinə valideyni çevirmişik. Yeni tələblərin əsasında YUNESCO-nun qiymətləndirilməsi ilə müasir müəllimdən nəinki müəllimlərlə, eləcə də valideynlərlə əməkdaşlıq etmək, eləcə də onların müxtəlif fəallıqlara cəlb edilməsi tələb olunur.

Valideynlərin cəlb edilməsi etnik azlıqların təhsili ilə əlaqədar proqramın nailiyyəti üçün vacib komponentdir. Çünki şagirdə gürcü dilinin öyrənilməsi ilə maraqlanan valideyndən çox təsiri heç kim göstərə bilməz; bunun üçün valideynləri cəlb etmədən heç bir tədbiri həyata keçirmirik. Çalışırıq ki, onlar təkcə passiv dinləyici olmasınlar, eləcə də tədbirlərin hazırlanması və bəzən onların gedişində də aktiv iştirak etsinlər.

İncəsənət və musiqi müəllimləri: Vanik Tevanyan və Susanna Poğosyanla birlikdə “Qızıl payız” integrativ ikidilli tədbiri həyata keçirdik. İncəsənət dərində şagirdlər meyvə-tərəvəz şəklini çəkdilər, plastilindən hazırladılar, müvafiq gürcü şeirlərini, sözlərini öyrəndilər. Musiqi dərində gürcü və ermənicə mahnıları öyrəndilər. Tədbirin hazırlığında və tədbirlərin hazırlanmasında hər zaman “mühafizə olunan dər mühitinin formalaşması yanaşmasını” nəzərə alırıq (Liqita Qriqule). Çalışırıq ki, mədəni və linqvistik baxımdan bərabər mühit yaradaq. Materiallar hər iki dildə olmalıdır ki, mədəniyyətlər arasında hörmətə dəstək verilsin. Bu tədbir zamanı da belə idi.

Valideynlərin köməkliliyi ilə mühit tərtib etdik, sucuqlar asdıq, üzüm şirəsini hazırladıq.

Tədbirlərdə çalışdıq ki, şən fəallıqları, oyunları qoşaq. Məsələn, analarla görüş zamanı anaya tapşırırdı ki, şagirdlər tərəfindən gürcü dilində yazılan inşalarda “anam” ifadəsində özünü tanımalı və gözübağlı övladını tapmalı idi. Bu zaman kommunikasiya az-çox gürcü dilində aparılır.

Hər il yeni il karnavalını, “Analar gününə həsr olunmuş axşamları”, gürcü dili gününü və mayın 26-a həsr olunmuş tədbirləri keçiririk, dəvət olunmuş qonaqlarla birlikdə görüşlər keçiririk. Bir çox hallarda qonaq da valideyn olur.

Tbilisi Tibb Universitetini bitirmiş və gürcü dilini bilən kənd həkimi Asmik Durqaryanla da görüşümüz oldu. Bu da bir növ həm şagirdlər, eləcə də valideynlər üçün stimül idi. Fotoşunas Qoqa Çanadiri ilə görüşdük. Görüşlər hər zaman sual-cavab rejimində aparılırdı. İlin sonunda yekunlaşdırıcı tədbirləri ənənəyə çevirdik: “Necə böyüdük”, “Gələn görüşlərə qədər”, yürüşlər və ekskursiyalar. Eləcə də hər il iyunun 1-də Müqəddəs Nino yolu ilə gedənləri şagirdlərin evlərində bir gecə qonaq qalan qonaq edirik.

Viqotskinin fikrincə, dilin mənimsənilməsi həyati vəziyyətlərdə daha asanlıqla mənimsənilir, nəinki sinif otağında. Bu məqsədlə şagirdlər bir gün Ninotsminda gürcü məktəbində oldular. Dərsləri dinlədilər və “Bizim hamımızın bir vətənimiz var” birgə tədbirində iştirak etdilər. Erməni və gürcü dillərində şeirlər söylədilər, gürcü və erməni rəqs və mahnılarını ifa etdilər. Coğrafiya müəllimi ilə (Qabriel Kazaryanla) birlikdə “Gürcüstanı tanıyaq” axşamını birlikdə təşkil etdik və burada şagirdlər coğrafiya dərində qazanılan biliyi nümayiş etdirdilər. Şagird hər

iki dildə danışır. Bəzən isə bir şagird – ermənicə, ikinci isə - gürcü dilində.

Ümumiyyətlə müəllim üçün və xüsusilə də ikidilli təhsilin gürcü dili müəllimi üçün ən əsası şagirdin sevgisi və etimadını qazanmaqdır. “Etimad və sevgi ab-havası vacibdir ki, uşağın ürəyi və düşüncəsi uşağa çatdırılan məlumat üçün açıq olsun”, - söyləyir Dimitri Uznadze. Buna isə müəllim yalnız o zaman müvəffəq olur, nə zaman ki, sevgi və etimad onun özündən gəlir. Dili öyrənənlər, şagirdlər əmin olmalıdırlar ki, müəllim onların dillərini sevir, onların tarixinə, mədəniyyətinə və varlıqlarına hörmətlə yanaşır. Məhz bu məqsədlə, Yerevanda Mxitar Sebastisin tədris kompleksinə qonaq olduq (Aşot Bliyan). Şəhəri gəzdik, Eçmiadzində olduq. Qərara almışıq ki, coğrafiya dərində “Gürcüstan və Ermənistan”, tarixdə - “Haos və Kartlos qardaş idilər” axşamını təşkil edək.

İkidilli tədbirlərin hazırlığı və keçirilməsi uşaqları bir-birinə daha da yaxınlaşdırır. Gürcü dilində kommunikasiya daha tez-tez olur və qeyri-gürcüdüillər dinləyicilər özlərini rahat hiss edirlər – konkret olaraq valideynlər və

cəmiyyətin nümayəndələri (xüsusilə də, kənddə ermənilər yaşayır, bir gürcü ailəsi də yaşamır) hamı birlikdə həyəcanlanır ki, hamının bir məqsədi var, bir iş və bir arzu – özümüzü hamıya bəyəndirək! – müəllim, yaxşı idi?

Yaxşı oxudum? Karlen nə yaxşı oxudu! Ani nə yaxşı rəqs etdi! Sən isə necə qışqırırdın! Bu artıq qiymətləndirmə və tənqiddir... Özünün, bir-birinin və yerinə yetirilən bir növ analizidir də. Hər növ yaradıcılıq prosesi analiz və qiymətləndirməni tələb edir, buna da uşaqlar elə məktəbdəncə adət etməlidirlər. Tədbirin analizi və qiymətləndirilməsini valideynlər və dəvət olunmuş qonaqlar da edirlər, bu da bizim inkişafımız üçün vacibdir, çünki analizlə birlikdə öyrənirik də. Ən əsası odur ki, bütün tədbirlər şagirdə yönəlmişdir – şagirdlərə hər iki dilin praktiki istifadəsi imkanı verilir.

İkidilli təhsilin üstünlüyü şagirdlərin linqvistik və koqnitik inkişafı tərəfindən yaxşı görünür. Belə ki, sinifdən xaric tədbirlər humanitar, vətəndaş və tolerant şəxsiyyətin yetişməsinə dəstək verir, bu da ikidilli təhsilin məqsədidir.

Nana Barjadze – Mikhanashvili

Georgian as a second language and bilingual teaching teacher in Gandza #2 school

Outdoor Activities – as One of the Way of Bilingual Teaching

ABSTRACT

The importance of multilingual education for non Georgian population to learn a state language is not a subject of arguments in the society. On the one hand multilingual education for minorities is a way for preserving and developing identity and on the other hand to learn state language for integration in the society. The multilingual education is a part of the state policy and it aims to create a united communicative language for the county and knowledge of the state language will be the guarantee for all citizen to involve in the social and cultural life of Georgia. The bilingual education will be an instrument for personal and professional development. (Ligita Grigule)